

Öğretmenlere Karşı Yapılan Zorbalıklara İlişkin Yönetici Görüşleri

The Views Of Administrators On Bullying Against Teachers

ÖZET

Bu çalışmanın amacı öğretmenlere karşı yapılan zorbalıklara ilişkin yönetici görüşlerini derinlemesine incelemektir. Bu amaç doğrultusunda “Zorbalık kavramının tanımı nedir?” “Öğretmene karşı zorbalığın nedenleri nelerdir?” ve “Öğretmene karşı zorbalığın üstesinden gelinmesi için neler yapılmalıdır?” sorularına cevap aranmaktadır. Bu çalışma nitel araştırma yöntemi çerçevesinde olgu bilim deseni kullanılarak düzenlenmiştir. Çalışma grubu amaçlı örneklem yöntemi çerçevesinde tipik durum örneklem tekniği ile seçilmiştir. Bu bağlamda katılımcılar Bayburt ili Merkez ilçesi Milli Eğitim Müdürlüğü’nde görev yapan 10 yöneticiden meydana gelmektedir. Katılımcılara Y1,Y2,Y3...ve Y10 şeklinde kod isimleri verilmiştir. Yarı yapılandırılmış görüşme tekniği kullanılarak görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Elde edilen veriler betimleyici anlayışla analiz edilmiştir. Buna göre yöneticiler zorbalık kavramını zorlayıcı güç, zarar verme davranışı, dayatma ve rahatsız etme olarak gördüklerini belirtmişler ayrıca zorbalık kavramı yerine baskı ve şiddet kullandıklarını ifade etmişlerdir. Katılımcılar zorbalığın nedeni olarak çevre, aile ve sosyal medyanın etkili olduklarını belirtmişlerdir. Araştırmamızda zorbalıkla mücadele farklı temalar altında değerlendirilmiştir. Katılımcılar zorbalığı önlenmesi için öğrencilere ve velilere eğitimler verilmesi, caydırıcı yasalar çıkarılması, öğretmenlere motivasyon artırıcı hizmet içi eğitimler planlanması gibi önerilerde bulunmuşlardır. Araştırmacılar, öğretmenlere karşı yapılan zorbalığın kabul edilmesi mümkün olmayan bir davranış olup, öğretmenlerin işbaşında daha fazla değer görmeleri gerektiği sonucuna varmışlardır.

Anahtar Kelimeler: Eğitim, Öğretmen, Zorbalık, Zorbalık Türleri

ABSTRACT

The aim of this study is to examine the managers' views on bullying against teachers in depth. For this purpose, “What is the definition of the concept of bullying?” “What are the reasons for bullying against the teacher?” and “What should be done to overcome bullying against the teacher?” answers to your questions are being sought. This study was organized using case science design within the framework of qualitative research method. The study group was formed within the framework of the purposeful sampling method. The participants were selected by the typical situation sampling method. It consists of 10 managers working in the National Education Directorate of the Central district of Bayburt Province. Participants Y1,Y2,Y3...Code names are given in the form of Y10. Interviews were conducted using semi-structured interview technique. The data obtained were analyzed with descriptive understanding. According to this, managers stated that they see the concept of bullying as coercive force, harming behavior, imposition and disturbing, and also stated that they use pressure and violence instead of the concept of bullying. Managers have stated that the environment, family and social media are effective as the cause of bullying. In our research, the fight against bullying was evaluated under different themes. Participants made suggestions such as providing trainings to students and parents to prevent bullying, passing deterrent laws, planning motivation-enhancing in-service trainings for teachers. The researchers concluded that bullying against teachers is an unacceptable behavior and that teachers should see more value at work

Keywords: Education, Teacher, Bullying, Types of Bullying

GİRİŞ

Ülkelerin kalkınmaları ve içinde bulundurduğu toplumun refah düzeyinin yükselmesi için en önemli etkenlerden biri hiç şüphesiz eğitimidir. Eğitim ile kalkınma arasında çok kuvvetli bir bağ bulunmakta olup, bunun neticesinde birçok ülke eğitime yönelik ayrılan bütçeleri yatırım kapsamında değerlendirmektedir (Günkör, 2017). Bu değerlendirme neticesinde ülkeleri kalkındırmak, güçlendirmek için eğitimin kalitesini, eğitimin var olan düzeyini arttırmanın gerekliliği bütün ülkeler tarafından kabul görmüş ortak bir realitedir (Taş, 2007). Eğitimin başarılı bir şekilde sürdürülmesi ise öğretmene bağlıdır (Gül, 2004). Eğitim kurumlarındaki başarı, yetkin öğretmenler olmadan istenilen düzeye çıkartılamaz (Seferoğlu, 2004). Okul, istenilen hedefleri gerçekleştirmek üzere planlanmış faaliyetler örüntüsü olmakla birlikte en önemli unsuru öğretmendir (USNC, 2004). Ancak son yıllarda yazılı ve görsel medyada eğitimin olmazsa olmazı olan öğretmenlerin şiddet olaylarına sıklıkla maruz kaldığı görülmektedir. Örneğin Konya’da İngilizce Öğretmeni olarak görev yapan M.Ö.’ye ödevini sorduğu öğrencisi tarafından yumruklu saldırıya uğraması haberi mevcuttur (Hürriyet, 2019). Yine başka bir örnekte ise Kayseri’de görev yapan M.A.’nın öğrencisi F.Ş tarafından yumruklu saldırısına uğraması sonucunda başını beton zemine

Adem Bayar ¹ 
Murat Aydın ² 

How to Cite This Article

Bayar, A. & Aydın, M. (2023). “Öğretmenlere Karşı Yapılan Zorbalıklara İlişkin Yönetici Görüşleri” International Social Sciences Studies Journal, (e-ISSN:2587-1587) Vol:9, Issue:109; pp:6083-6093. DOI: <http://dx.doi.org/10.29228/sss.68506>

Arrival: 22 January 2023
Published: 28 March 2023

Social Sciences Studies Journal is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License.

¹ Prof. Dr., Amasya Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Eğitim Bilimleri Bölümü Amasya, Türkiye ORCID NO: 0000-0002-8693-9523

² Amasya Üniversitesi, YL Öğrencisi, Amasya, Türkiye ORCID NO: 0000-0001-7521-5856

çarpmasıyla hayatını kaybetmesi haberi bulunmaktadır (CNNTürk, 2015). Başka bir haber kaynağında Kütahya İlinde öğretmen olarak görev yapan R.Ö'nün 11. Sınıf öğrencisi tarafından darp edilerek beş gün iş göremezlik raporu alması gibi haberler yer almaktadır (Habertürk, 2022).

Eğitim paydaşlarının en önemli unsurlarından biri olan öğretmenlere uygulanan zorbalıklar öğretmenlerin motivasyonlarını ve çalışma hayatlarını olumsuz etkilemektedir. Zorbalığa maruz kalan öğretmenlerin psikolojik ve fiziksel yönden sağlıkları olumsuz etkilenmektedir (Yaman ve Kocabaşoğlu, 2011). Şiddete uğrayan öğretmenlerde baş ağrısı, mide ağrısı, ses kısıklığı gibi fiziksel rahatsızlıkların yanı sıra; sinirlilik, depresyon, moralsizlik, istifa etme düşüncesi gibi psikolojik problemler yaşamaktadır (Bayraktar vd, 2010; Yaman, 2007). Okullarda yaşanan şiddet olayları eğitim-öğretim sürecini olumsuz şekilde etkileyecek, yapılan eğitim faaliyetlerinin sağlıklı bir şekilde neticelenmesini zorlaştıracaktır (Ayas, 2008). Öğretmene yapılan zorbalık öğretmenin mevcudiyetini zedelemekte, eğitim öğretim faaliyetlerini olumsuz etkilemektedir (Yaman ve Kocabaşoğlu, 2011).

Yukarıdaki tartışmalar sonucunda öğretmene karşı uygulanan şiddet (zorbalık) hem öğretmenin fiziki ve psikolojik durumunu olumsuz etkilemekte, hem de motivasyonunu ve iş hayatını olumsuz etkileyerek eğitim öğretim sürecini sekteye uğratmakta olduğu aşikârdır. Bundan dolayı ilgili çalışma eğitim öğretimin daha sağlıklı ortamlarda gerçekleşmesi ve öğretmenlere katkı sunacağı düşünüldüğünden dolayı önem taşımaktadır.

LİTERATÜR TARAMASI

Bu başlık altında eğitimde öğretmenin rolü ve öğretmenin önemi, zorbalık tanımı ve nedenleri, okulda karşılaşılan zorbalık türleri, öğretmene karşı yapılan zorbalığın yansımaları ve çözüm yolları alt başlıkları ele alınmıştır.

Eğitimde Öğretmenin Rolü ve Öğretmenin Önemi

Eğitim öğretim sistemi birçok paydaştan meydana gelmekle birlikte öğretmen en etkili unsurlarından biridir. Öğretmen bilgisi, yaşantısı ve görgüsü ile belli alanda öğrencilerine yön veren, rehberlik eden eğitimlerini gerçekleştirmelerine yardımcı olan kişidir (Oğuzhan, 1981). Bir başka ifadeyle öğretmen var olan eğitim politikalarını uygulayan, uzmanlık alanlarındaki çalışmalardan faydalanan ve bu çalışmalara katkı sağlayan etkin kişidir (Varış, 1973). Öğretmen eğitim sisteminin önemli unsurlarında biri olmasından dolayı öğretmen özelliklerinden niteliğini geliştirmeye dönük çalışmalar yapılması gerekmektedir (Alkan, 1992).

Etkili öğretmenin nitelikleri, kendini geliştiren, öğrenci merkezli çalışmayı benimseyen, mesleğini uygun gelişim gösteren ve bu hedeflerine ulaşmada emek harcayan, şeklinde sıralanabilir (Can, 1998). Bertkin (1974) etkili öğretmenin niteliklerini:

- ✓ Bireysel farklılıkları takip etmek,
- ✓ Demokratik olmak ve öğrencilerine sürekli yardımcı olmak,
- ✓ Kişisel görünüşü ve davranışlarında hoş olmak,
- ✓ Sabırlı olmak,
- ✓ Dürüst, tarafsız ve objektif olmak,
- ✓ Öğrencilerin başarısını takdir etmek ve övmesini bilmek,
- ✓ Alanı ile ilgili yenilikleri takip etmek ve öğretme bilgi ve becerisine sahip olmak.
- ✓ Dürüst, tarafsız ve objektif olmak ve
- ✓ Esprili ve şakacı olmak, şeklinde sıralamıştır.

Öğretim sürecinde bilginin aktarımı için sadece mekanik iletişim önemli olmayıp aynı zamanda insani ilişkilerde önemli bir yere sahip olduğundan dolayı eğitim öğretim sürecinde ne tür araç gereç kullanılırsa kullanılsın hiçbiri öğretmenin yeri alamayacaktır (Oktay, 1991). Beklenen davranış değişikliklerinin olabilesi için öğretmenin iyi bir rol model olması gerekmektedir ki bu durum aynı zamanda öğretmenin öğrencilerini etkileme hususundaki yerini ortaya koymaktadır (Kalkan, 1997).

Öğretmenlerin nitelikleri ve yeterlilikleri konusunda Avrupa Birliği ülkelerinin bazı genel ilkeler geliştirip ve bu ilkeleri ortaya koydukları görülmektedir (Comission of the European Communities, 2007). Bu ilkeler:

- ✓ “Yaşam Boyu Öğrenme Anlayışına Sahip İnsanlardan Oluşan Bir Meslek”: Öğretmenler yaşam boyunca kendilerini yenilemeleri ve bu yenilikleri iş hayatında uygulamaları gerekmektedir

- ✓ “Üstün Nitelikli Bir Meslek”: Bu ilkeye göre her öğretmen yükseköğretimde eğitim almasına, iyi bir alan bilgisine, pedagoji bilgisine sahip olmalı ayrıca eğitimin kültürel ve sosyal boyutlarına da sahip olması gerekmektedir.
- ✓ “İşbirliğine Dayalı Bir Meslek”: Öğretmenler eğitimin tüm paydaşları ile işbirliği içinde çalışılması esastır.
- ✓ “Mobil Bir Meslek”: Öğretmenlerin kendi ülkeleri ve kendi ülkeleri dışındaki öğretmenlerle iş odaklı eğitimler gerçekleştirilebilmelidir.

Zorbalık Tanımı ve Nedenleri

Zorbalık, farklı bilim alanlarında birçok bilim insanı tarafından araştırılmaktadır. Zorbalık kişiler arası rahatsız edici ve sürekli olan olumsuz durumlardır (Farrington, 1997). Eğitimde zorbalık kavramı ise bir öğrencinin veya bir öğrenci grubunun farklı öğrenci gruplarının üzerinde sürekli baskın olma durumu olarak ifade edilebilir (Furniss, 2000). Farklı bir tanımda ise zorbalık, bir çocuğun farklı bir çocuğa sözel, sanal ve fiziksel olarak zarar verecek hareketlerde bulunması olayıdır (Olweus, 2005). Zorbalıkla aynı durumda değerlendirilen şiddetin tanımını ise Dünya Sağlık Örgütü; kişinin kendisine veya başkasına fiziksel zarar verme, ölüm, gelişim bozuklukları gibi olumsuz durumlarla neticelenen tehdit veya zor kullanma olarak ifade etmektedir (Krug vd, 2002). Zorbalık, zorbayı (zorba davranışta bulunan), kurbanı (Zorbalık davranışında hedef olan kişi) ve izleyicileri (Zorbalık davranışlarını izleyen kişi) olumsuz etkiler. Bu olumsuz etkilenme zorbalığın sıklığına göre farklılık göstermektedir (www.det.nsw.edu.au).

Zorba davranışları incelendiğinde, aile içinde görülen saldırgan davranışlar ile zorbalık ilişkilendirilmektedir (Glover vd, 2000). Zorbalık davranışları incelendiğinde kızlarda daha çok duygusal zorbalığın, erkeklerde ise fiziksel zorbalığın tercih edildiği görülmektedir (Perkins ve Montford, 2005). Bandura tarafından geliştirilen sosyal öğrenme teorisinde zorbalık, sosyal çevre ile doğrudan ve dolaylı olarak ilişkilendirilmektedir. Bu ilişkilendirilmede doğrudan etki olarak akranlarından ve model aldığı yetişkinlerden öğrenmeleri, dolaylı etkide ise normları, algılamaları ve eğilimleri kabul etmeleri sonucunda kendilerine davranış olarak benimsetmelerini ifade etmektedir (Natvig vd, 2001). Zorbalık davranışları incelendiğinde tek bir sebebe bağlı olmadığı, bu tür davranışların altında çevresel ve genetik etkilerin olduğu görülmüştür (Bayraktar, 2017). Zorba davranışların gençler ve çocuklar tarafından gerçekleştirilme nedenleri aşağıda belirtilmektedir (Fitzgerald, 1999).

- ✓ Güvensiz ortamda yaşayan çocukların sıkıntı ve problemlerini kendi akranlarından veya yetişkinlerden çıkarabilmektedirler.
- ✓ Başarı konusunda kaygı taşıyan çocuklar zorbalık davranışı sergileyebilirler.
- ✓ Aile ortamında şiddet gören çocuklar ilişkilerinde aynı yöntemi kullanabilirler.
- ✓ Düşük benlik algısı olan çocuklar kendilerini güçlü göstermek ve ilgi görmek için zorbalık davranışına başvurabilirler.
- ✓ Zorba mağduru çocuklar kendilerinden daha zayıf ve güçsüz diğer çocuklara zorba davranışlarını uygulayabilirler.

Okulda Karşılaşılan Zorbalık Türleri

Farklı bireylerden meydana gelen ve sosyal bir yaşama alanı olan okullarda zaman zaman zorbalık olayları yaşanabilmektedir. Okul zorbalığı bir öğrenciye başka bir öğrenci veya öğrenci grubu tarafından devamlı ve kasıtlı olarak saldırgan davranışlarda bulunurken, saldırıya maruz kalan öğrencinin korumasız ve savunmasız şekilde bulunması olarak ifade edilmektedir (Olweus, 1993).Zorba davranışlar kaynağında farklılıklar bulunduğu görülmeye biçiminde de farklılıklar bulunmaktadır. Buna bağlı olarak üç farklı zorba davranışları görülmektedir (Griffin ve Alan, 2004):

Fiziksel zorba davranışlar: Bu davranış türünde yumruk atmak, itmek, saç çekmek, tokat atmak, tükürmek gibi fiziki olarak zarar veren davranışlar bulunmaktadır.

Sözel zorba davranışlar: Bu davranış türünde ise hakaret etmek, dedikodu çıkarmak, küfür etmek ve tehdit etmek gibi davranışlar bulunmaktadır

Duygusal zorba davranışlar: Bu davranış türünde kurbanla konuşmamak, kurbanı dışlamak, yardım etmek ve yalnız bırakmak gibi davranışlar bulunmaktadır.

Yukarıda ifade edilen zorba davranışların dışında okullarda başka zorba davranışlarına da rastlanılmaktadır. Bunlardan bir tanesi bir kişiye, bir kişi veya topluluğun sürekli olarak duygusal ve fiziksel şiddet uygulaması olarak tanımlanan akran zorbalığıdır (Olweus, 1978). Başka bir ifadeyle akran zorbalığı bir kişi veya kişilerin farklı bir

bireye bilerek acı vermesi olarak ifade edilmektedir (Galoway, 1994). Akran zorbalığının yanı sıra okullarda farklı bir zorbalık türü olan ilişkisel saldırganlık olarak adlandırılan zorbalık türüne de rastlanmaktadır. İlişkisel saldırganlık, kişinin kendi menfaatleri doğrultusunda akranlarıyla olan ilişkilerini olumsuz yönde kullanarak kurban olarak belirlediği öğrenci arkadaşını izole etme ve aşağılama gibi davranışlar göstermesi olarak tanımlanmaktadır (Özkan ve Çiftçi, 2010). Tüm bu zorbalık çeşitlerinin yanı sıra okullarda cinsel zorbalık, etnik zorbalık ve eğlence amaçlı zorbalık gibi zorbalık çeşitlerine de rastlanılmaktadır (Turktan, 2013).

Öğretmene Karşı Yapılan Zorbalığın Yansımaları ve Çözüm Yolları

Okul zorbalığı denildiği zaman genellikle öğrenciye yapılan zorbalıklar akla gelmektedir. Ancak öğretmene; veliler, iş arkadaşları, yöneticiler hatta öğrenciler tarafından yapılan zorbalıklarda okul zorbalığı içinde bulunmaktadır (Squelch, 2010). Öğretmene karşı zorbalığa öğrenciler arasında gerçekleşen akran zorbalığı kadar sıklıkla karşılaşılsa bile öğretmen zorbalığı son zamanlarda dikkat çeken bir zorbalık türü haline gelmektedir (Benefield, 2004). Öğretmene karşı zorbalık, öğrencilerin her türlü gelişimiyle ilgilenen ve öğrencilerinin güvenliğini sağlamaya çalışan öğretmene karşı yine öğrenci tarafından yapılan zorbalık türüdür (De Wet, 2010). Öğretmene karşı yapılan zorbalıklar arasında fiziki şiddet, tehdit, taciz ve kişisel eşyalarına saldırı gibi davranışlar bulunmaktadır (Matsui, 2005). Öğretmenlerin %91'i meslek hayatları boyunca öğrenci tarafından zorbalığa uğradıklarını ifade etmektedir (Pervin ve Turner, 1998). Öğrencilerin öğretmenlere karşı yaptığı zorbalık fiziksel olarak yapıldığı gibi psikolojik olarak da (görmezden gelme, öğretmen hakkında asılsız söylemler çıkarma, isim takma gibi) yaşanabilmektedir (Davis ve Davis, 2007; De Wet, 2012). Bunların yanı sıra çirkin tacizler, küfürler, kişiliği zedeleyici söylemlerde bulunma ve alay etme gibi davranışlarda öğretmene öğrenciler tarafından yapılan zorbalık davranışları sınıfına girmektedir (Pervin ve Turner, 1998).

Avrupa'da yapılan araştırmalarda öğretmene karşı yapılan zorbalıklar öğretmenlerin mesleğine olan düşüncelerini ve manevi dünyasını menfi yönde etkilemek olduğu tespit edilmiştir (Lyon ve Douglas, 1999). Ayrıca öğretmenlere karşı uygulanan zorbalıklar sonucunda öğretmenlerde yüksek tansiyon, depresyon, uyku düzensizliği ve baş ağrısı gibi sendromların oluşabileceği belirtilmektedir (Goldstein ve Coloney, 1997).

Öğretmen karşı zorbalığın önüne geçebilmek için zorba davranışları sergileyen öğrencilerin bu davranışları sergileme nedenlerinin altında yatan nedenlerin anlaşılması için öğrencinin kişisel özellikleri, ekonomik durumu, arkadaş ortamı, okula ve akademik başarıları hakkında bilgiler toplayıp bu bilgiler ışığında çözüm yolları üzerine çalışılmalıdır (Özdemir, 2012). Zorbalığı önlemeye yönelik yurtiçi ve yurt dışında birçok çalışma gerçekleştirilmekte ve bu çalışmaların bazılarının mağdur ile zorba üzerinde durulmakta bazılarında ise mağdur ve zorbanın aile ile çevresel etkileri üzerinde durulmaktadır (Smokowski ve Kopasz, 2005).

Zorbalığı önlemek için her okulun farklı özelliklere sahip olduğu bilinmeli, genel bir program veya çözüm önerileri üretmektense her okulun kendi özelliklerini ön planda tutarak farklı programlar veya çözüm önerileri oluşturulmalıdır (Bayraktar, 2017). Bu müdahale programlarının nitelikleri aşağıda maddeler haline sıralanmıştır:

- ✓ Okuldaki zorbalık çeşitleri belirlemeli ve aileler bu zorbalıkların sebepleri ile sonuçları hakkında bilgilendirilmelidir.
- ✓ Okul ekosisteminde herkes tarafından anlaşılacak kesin kurallar konulmalıdır.
- ✓ Hazırlanan programda zorbalık öncesi, sırası ve sonrasında okuldaki tüm bireylerin ne yapacakları belirlenmelidir.
- ✓ Okul ekosisteminde bulunan tüm bireyler belirlenen programlara dâhil edilmelidirler.
- ✓ Program okul misyonuna uygun nitelikte olmalıdır.
- ✓ Programın oluşumunda tüm paydaşlar sürece dâhil edilmelidir.
- ✓ Program sınıf dışında da izlenme olanağına sahip olmalıdır (Astorr vd, 2010).

ARAŞTIRMANIN AMACI VE ARAŞTIRMA SORULARI

Bu çalışmanın amacı öğretmenlere karşı yapılan zorbalıklara ilişkin yönetici görüşlerini derinlemesine incelemektir. Bu çerçevede aşağıdaki sorulara cevap aranmıştır. Katılımcılara göre;

- ✓ Zorbalık kavramının tanımı nedir?
- ✓ Öğretmene karşı zorbalığın nedenleri nelerdir?
- ✓ Öğretmene karşı zorbalığın üstesinden gelinmesi için neler yapılmalıdır?

YÖNTEM

Bu başlık altında araştırmanın yöntemi ve deseni, çalışma grubu, verilerin toplanması ve analizi ile araştırmacının rolü başlıklarına yer verilmiştir.

Araştırmanın Yöntemi ve Deseni

Bu çalışma nitel araştırma yöntemi çerçevesinde gerçekleştirilmiştir. Nitel araştırma, kendi düzeyini anlaması, kendi iç sınırlarını çözümü ve kendi emeğiyle sosyal yapıyı detaylandırılıp bilgi üretmesi süreci olmakla birlikte olaylara, olgulara ulaşma hedefi söz konusudur (Morgan, 1996). Olayları nitel araştırma yönetimiyle araştıran araştırmacının keşfedici zihinsel süreçleri aktiftir (Malterud, 2001). Bu araştırma türü araştırmacı merkezli olduğu için önemli ölçüde öznedir (Shenton, 2004; Silverman, 2016).

Bu araştırmada olgu bilim deseni kullanılmıştır. Olgu bilim deseni nitel araştırmaların temelinde bulunmakla beraber bireylerin kendi dünyalarının ve günlük yaşamlarının değerlendirmesinde farklı bakış açıları oluşturmasında önemli yarar sağlayacaktır (Merriam, 2009). Olgu bilim deseni farkında olduğumuz ama derinlemesine bilgi sahibi olmadığımız vaka ve olgulara odaklanmamızı sağlayan ve çalışmalarını bu çerçevede yürüten nitel araştırma desendir (Yıldırım ve Şimşek, 2011).

Çalışma grubu

Bu araştırmanın çalışma grubu tipik durum örneklem tekniği göz önünde bulundurularak belirlenmiştir. Tipik durum örneklem tekniği dünyada birçok benzeri olan olaylar ve olgular hakkında bilgi verecek durumlardır (Patton, 2005). Tipik durum örneklemesinde bir olayı bir olguyu veya toplum tarafından kabul görmüş bir herhangi bir kültürü o olaya, olguya veya kültüre yabancı olan bireylere aktarılmasında önemli yer tutmaktadır (Miles & Huberman, 1994). Bu yöntemle kullanılarak yapılan çalışmalarda genellemeler yapılabilmekte olup ayrıca uygulama politikası belirleme ve değerlendirme çalışmalarında da çok önemli veriler sunulabilmektedir (Onwuegbuzie & Collins, 2007).

Çalışma grubu 2022-2023 eğitim-öğretim yılında Bayburt İli Merkez İlçesinde Milli Eğitim Bakanlığına bağlı okullarda yönetici olarak görev yapan 10 yöneticiden oluşmaktadır. Katılımcıların kimlikleri gizli tutulmakla birlikte katılımcılara Y1, Y2, Y3, Y4,...Y10 şeklinde kod isimleri verilmiştir.

Tablo 1. Katılımcıların Demografik Özellikleri

Katılımcı Kodu	Yaş	Cinsiyet	Mezuniyet	Okul Türü	Yönetici Kadrosu	Yöneticilikte Geçen Süre
Y1	53	Erkek	Lisans	İlkokul	Müdür	20 Yıl
Y2	30	Kadın	Yük. Lisans	İlkokul	Müdür Yard.	2 Yıl
Y3	38	Erkek	Yük. Lisans	İlkokul	Müdür Yard.	7 Yıl
Y4	31	Erkek	Lisans	İlkokul	Müdür	3 Yıl
Y5	40	Erkek	Yük. Lisans	Okul Ön.	Müdür	12 Yıl
Y6	36	Erkek	Lisans	İlkokul	Müdür	4 Yıl
Y7	41	Erkek	Lisans	İlkokul	Müdür Yard.	6 Yıl
Y8	58	Erkek	Lisans	Orta Okul	Müdür Yard.	16 Yıl
Y9	55	Erkek	Lisans	İlkokul	Müdür Yard.	8 Yıl
Y10	48	Erkek	Lisans	Ortaokul	Müdür Yard.	12 Yıl

Katılımcıların yaşı 30 ile 58 arasında değişmekte, 1'i kadın 9'u erkekten oluşmaktadır. Katılımcıların mezuniyetlerine bakıldığında 3 yüksek lisans ve 7 lisans mezunu oldukları görülmektedir. Katılımcılardan 1 tanesi okul öncesi 2 tanesi ortaokul ve 7 tanesinin ilkokul da görev yaptığı yine katılımcıların 6 tanesi müdür yardımcısından ve 4 tanesi de okul müdüründen oluşmaktadır. Katılımcıların yöneticilikte geçen süreleri incelendiğinde 2 ile 20 arasında geçen yöneticilik sürelerinin olduğu görülmektedir.

Verilerin Toplanması Ve Analizi

Bu araştırmada yarı yapılandırılmış görüşme tekniği kullanılmıştır. Yarı yapılandırılmış görüşme tekniğinde sorular önceden hazırlandığı için araştırmacıya daha karşılaştırılabilir, daha sistemli bilgi sunmasını sağlamakla birlikte planlı olan soruların görüşmenin gidişatına göre katılımcıların yanıtlarını açması için farklı sorular ile desteklenerek katılımcının cevaplarını aydınlatılmasına yol açabilmektedir (Türnüklü, 2000). Başka bir ifadeyle yarı yapılandırılmış görüşme tekniğinde görüşme sorularının bazıları önceden hazırlanırken, görüşmenin seyrine göre bazı sorular ise görüşme sırasında sorulur (Patton, 2010).

Veri toplama aracının oluşturulmasında ilk olarak konuyla alakalı literatür taraması yapılmıştır. Bunun devamında iki uzman görüşü alınmıştır. Son olarak 2 yöneticiyle ön uygulama yapılarak sorulara son hali verilmiştir. Görüşmeler katılımcıların belirlediği zamanlarda belirlenen yerlerde gerçekleşmiştir. Katılımcıların görüşmelerde verdikleri cevaplar ses kaydıyla kaydedilip daha sonra bilgisayara aktararak yazılı hale getirilmiştir. Ses kaydı ile

görüşmelerin kaydedilmesindeki amaç veri kaybı oluşmaması olup bu konu katılımcıların izni dahilinde yapılmıştır. Her bir katılımcı ile yapılan görüşmeler ortalama 20 dakika sürmüştür.

Görüşmelerde elde edilen veriler betimleyici perspektifte analiz edilmiştir. Betimsel analizde araştırmacı elde ettiği verileri daha etkili bir şekilde yansıtmak için doğrudan alıntılara yer vermektedir (Çilci, 2021). Betimsel analizde asıl amaç elde edilen bulguların okuyucuya özetlenerek ve yorumlanarak sunulmasıdır (Özdemir, 2010). Farklı bir tanımda ise betimsel analiz daha önceden hazırlanan temalara göre bilgiler bölümlendirilir, özet çıkartılır ve yorumlanır. Bunun akabinde kendi iç dinamiğinde sebep sonuç ilişkisi kurularak olgular arasında mukayese yapılır (Karataş, 2015).

Araştırmacıların Rolü

Birinci araştırmacı lisans eğitiminin Sınıf Öğretmenliği bölümünden mezun olarak tamamlamış ve Milli Eğitim Bakanlığında 3,5 yıl sınıf öğretmeni olarak görev yapmıştır. Daha sonra üniversiteye akademisyen olarak geçmiş ve halen üniversitede akademisyen olarak görev yapmaktadır. Öğretmenlik döneminde öğretmenlere karşı yapılan zorbalıkları gözlemlemiş ve bu durumun eğitim-öğretim sürecine etkilerini, öğretmenler üzerindeki etkisini merak ettiğinden bu araştırmayı yapmaya karar vermiştir.

İkinci araştırmacı lisans eğitimini sınıf öğretmeni olarak tamamladıktan sonra Milli Eğitim Bakanlığına sınıf öğretmeni olarak atanmıştır. 14 yıl boyunca okullarda öğretmenlik, müdür yardımcılığı ve müdür olarak görev yaparken öğretmenlere karşı çeşitli zorbalıklara tanıklık etmiştir. Bu gözlemlerinden dolayı öğretmenlere yapılan bu zorbalıklara dikkat çekmek amacıyla bu araştırmayı yapma ihtiyacı duymuştur.

BULGULAR

Yapılan çalışmada elde edilen bulgular görüşme soruları çerçevesinde analiz edilmiştir. Birinci görüşme sorusu “Zorbalık tanımı nedir?” şeklindedir. Bu soruya ilişkin elde edilen veriler analiz edildiğinde katılımcılar zorbalık tanımı ile ilgili; 1. Zorlayıcı güç, 2. Zarar verme davranışı, 3. Dayatma ve 4. Rahatsız etme kavramlarını kullandıkları görülmektedir.

Tablo 2. Katılımcıların Zorbalık Tanımına İlişkin Algıları

Sıra	Kod	f	%	Örnek Cümle
1	Zorlayıcı Güç	5	41	“Çeşitli yönlerden kendini diğer insanlara göre güçlü gören bireylerin, kendinden güçsüz olanlara uyguladığı zorlayıcı güçtür.”(Y3).
2	Zarar Verme Davranışı	3	25	“Kanunsuz ve hukuksuz olarak bir başkasına yapılan baskı, zulüm, aşağılama, sindirme ve zarar verme davranışıdır.”(Y1).
3	Dayatma	2	17	“Kişinin isteği dışı ona dayatılan her türlü eylem zorbalıktır.”(Y4).
4	Rahatsız Etme	2	17	“Bir kişinin karşısındaki kişiye ve gruba psikolojik baskı veya fiziksel olarak rahatsız etmesi.”(Y7).
	Toplam	12	100	

Tablo 2’de görüldüğü üzere araştırmaya katılan katılımcıların zorbalık kavramı olarak %41 oranında zorlayıcı güç, %25 oranında zarar verme davranışı, %17 oranında dayatma, %17 oranında rahatsız etme olarak sıraladıkları görülmektedir.

İkinci görüşme sorusu “Zorbalık kavramı yerine hangi kelimeleri kullanırsınız?” şeklindedir. Bu soruya katılımcılar zorbalık kavramı yerine 1. Baskı, 2. Şiddet, 3.Kaba kuvvet ve 4. Ego tatmini kelimelerini ile kullandıklarını belirtmişlerdir.

Tablo 3. Zorbalık Kavramı Yerine Kullanılan Kavramlar

Sıra	Kod	f	%	Örnek Cümle
1	Baskı	5	45	Zorbalık kavramı yerine “baskı” kelimesini kullanabiliriz.(Y2)
2	Şiddet	3	27	Saldırgan, şiddet meyilli. (Y5)
3	Kaba Kuvvet	2	18	Şiddet, kaba kuvvet, baskı. (Y9)
4	Ego Tatmini	1	10	Ego tatmini. (10)
	Toplam	11	100	

Tablo 3’te görüldüğü üzere araştırmaya katılan katılımcılar zorbalık kelimesi yerine % 45 oranında baskı, %27 oranında şiddet, %18 oranında kaba kuvvet ve %10 oranında ego tatmini kavramlarını kullandıklarını ifade etmişlerdir.

Üçüncü görüşme sorusu “Öğretmenlere yapılan zorbalığın nedenleri nelerdir?” şeklindedir. Katılımcılar zorbalığın nedenleri olarak 1. Çevre, 2. Sosyal medya, 3. Aile, 4. Gelişim özellikleri, 5. Başarısızlıklar ve 6. Madde bağımlılığı olacak şekilde sıralamışlardır.

Tablo 4. Katılımcıların Zorbalığın Nedenlerine İlişkileri Algıları

Sıra	Kod	f	%
1	Çevre	8	21
2	Sosyal Medya	8	21
3	Aile	7	19
4	Gelişim Özellikleri	6	17
5	Başarısızlıklar	4	11
6	Madde Bağımlılığı	4	11
	Toplam	37	100

Tablo 4’de katılımcılar zorbalığın nedeni olarak %21 oranında çevrenin rolü, %21 oranında sosyal medya, %20 oranında aile, %17 oranında gelişim özellikleri, %11 oranında başarısızlıklar ve % 11 oranında madde bağımlılığı olarak gördükleri tespit edilmektedir.

Araştırmanın dördüncü görüşme sorusu “Size göre zorbalığın üstesinden nasıl gelinir?” şeklindedir. Altı tema şeklinde oluşturulan görüşme sorusuna katılımcılar aile rolü açısından, 1. Örnek davranış gösterme, 2. Aile eğitimleri ve 3. Aile ilgisi olarak sıralanmıştır. Çevre faktörü açısından; 1. Uygun çevre oluşturma, 2. Problemlerle çevreden uzaklaştırma ve 3. Arkadaş ortamının tanınması olarak sıralanmıştır. Sosyal medya açısından 1. Güvenilir internet, 2. Dijital şiddetten uzaklaştırma ve 3. yasalar düzenleme olarak sıralanmıştır. Madde bağımlılığı açısından, 1. bilgilendirme ve doğru iletişim olarak sıralanmıştır. Gelişim özellikleri açısından; 1. Gelişime açık olma ve 2. Öğrencinin tanınması olarak sıralanmıştır. Başarısızlıklar açısından; 1. uygun yönlendirme ve 2. Ruhsal güçlendirme ve motivasyon olarak sıralanmıştır.

Tablo 5. Katılımcıların Zorbalığın Üstesinden Gelme Algıları

Sıra	Tema	Kod	f	%	Örnek Cümle
1	Aile rolü	Örnek Davranış Gösterme	3	10	Aile içinde örnek davranışlar gösterilmelidir. Duyarsız, baskıcı, otoriter davranışlardan kaçınılmalıdır.(Y2)
		Aile Eğitimleri	3	10	Aileye eğitimler ve seminerler verilebilir. (Y3)
		Aile İlgisi	1	3	Aile çocuğunun her tür sorunuyla ilgilenmeli, burada çocuğun üstesinden gelebileceği sorunlarla başa çıkması için fırsat verilmeli. (Y5)
2	Çevre faktörü	Uygun Çevre Oluşturulması	4	13	Kendi karakterine uygun kişilerle arkadaşlık etmeli. (Y6)
		Problemlerle Çevreden Uzaklaştırma	3	10	Sıkıntılı bireylerle aynı ortamı paylaşmaları engellenmeli. (Y7)
		Arkadaş Ortamı Tanınması	1	3	Kimlerle arkadaşlık yapacağı bilinmeli. (Y8)
3	Sosyal medya	Güvenilir İnternet	3	10	Dijital platformlar kullanılarak siber zorbalıklar yapılabilir. Bu hususta güvenilir internet siteleri kullanılmalı. (Y2)
		Dijital Şiddetten Uzaklaştırma	3	10	Zorbalığı özendirici programlardan uzak kalarak. (Y5)
4	Madde Bağımlılığı	Yasalar Düzenleme	1	3	Sosyal medya yasaları düzenleyerek. (Y1)
		Bilgilendirme	2	6	Madde bağımlılığı hakkında kişiler sürekli bilgilendirilmeli ve bağımlılıkla alakalı olumsuz örnekler gösterilmeli. (Y7)
5	Gelişim Özellikleri	Doğru İletişim	1	3	Önce doğru iletişim kurulmalıdır. Madde bağımlılığından kurtulması konusunda istekli olması için bilgilendirme yapılmalıdır. Uygun yönlendirme sonrasında uzman desteği alınmalıdır. (Y2)
		Gelişime Açık Ortam	3	10	Gelişim özelliklerine uygun mekânları keşfetmesine ortam hazırlayarak yaratıcılıklarını azami şekilde kullanmasını engelleyen etmenleri ortadan kaldırmaya gayret ederek. (Y5)
6	Başarısızlıklar	Öğrenci tanınması	1	3	Gelişim özellikleri ve dönemine uygun kazanımlar vermek için başta aile olmak üzere öğretmenlerde bireyi iyi tanımalı, bir sonraki kademeye yönlendirmede bireyin özellikleri, yetenekleri ve ilgileri göz önünde bulundurulmalıdır. (Y4)
		Uygun Yönlendirme	1	3	Uygun görevler verilerek kendine güvenin gelişmesi yönünde desteklenmeli.(Y2)
		Ruhsal Güçlendirme ve Motivasyon	1	3	Başarı kadar başarısızlığında doğal bir sonuç olduğu gerçeğini önce aileden başlayarak eğitimin tüm kademelerinde bireye aşılama çabamızdır. O zaman birey bir başarısızlık sonucunda yıkım yaşamak yerine yeniden denemek için çabalaması gerektiğinin farkına varabilir. (Y4)
Toplam			31	100	

Tablo 5’te görüldüğü gibi katılımcıların zorbalığın üstesinden gelmek için aile rolü temasında % 10 oranında örnek davranış gösterme, %10 oranında aile eğitimleri ve % 3 oranında aile ilgisi olarak sıraladıkları görülmektedir. Çevre faktörü temasında %13 oranında uygun çevre oluşturulması, %10 oranında problemlerle çevreden uzaklaştırma

ve %3 arkadaş çevresinin tanınması olarak sıraladıkları görülmektedir. Katılımcılar sosyal medya temasında % 10 güvenilir internet, %10 dijital şiddetten uzaklaştırma ve %3 yasalar düzenleme olarak sıraladıkları görülmektedir. Madde bağımlılığı temasında % 6 bilgilendirme ve %3 doğru iletişim olarak sıraladıkları görülmektedir. Gelişim özellikleri temasında katılımcılar %10 gelişime açık olma ve %3 öğrencinin tanınması olarak sıraladığı görülmektedir. Son olarak başarısızlıklar temasında katılımcılar % 3 uygun yönlendirme ve %3 ruhsal güçlendirme ve motivasyon olarak sıraladıkları görülmektedir.

Beşinci görüşme sorusu “Size göre Milli Eğitim Bakanlığı’nın zorbalığı önlemek için hangi çalışmaları yapmalıdır?” şeklindedir. Katılımcılar bu soruya 1. Velilere eğitim verilmeli, 2. Öğrencilere zorbalık eğitimi verilmeli, 3. Liyakat temelli atama ve 4. Caydırıcı yasalar kavramları ile ifade ettikleri görülmektedir.

Tablo 6. Milli Eğitim Bakanlığının Zorbalığı Önlemesi İçin Yapacağı Çalışmalar

Sıra	Kod	F	%	Örnek Cümle
1	Velilere Zorbalık Eğitimi	7	53	Aileye yönelik eğitim seminerleri verilmeli, medyada belirli zamanlarda yayınlar yapılmalı. (Y8)
2	Öğrencilere Zorbalık Eğitimi	3	23	Okullarda rehberlik Araştırma Merkezi görevlilerince aylık olarak eğitimler verilmeli. (Y7)
3	Liyakat Temelli Atama	2	15	Liyakate göre müdür, müdür yardımcısı atamaları yapılmalı. (Y8)
4	Caydırıcı Yasalar	1	9	Velinin okul idarecilerine ve öğretmenlere karşı zorbalığı söz konusu. Bu durumda kesinlikle caydırıcı ceza ve yaptırımlar uygulanmalı. (Y1)
Toplam		13	100	

Tablo 5’de görüldüğü gibi katılımcılar Mili eğitim Bakanlığının zorbalığı önlemeleri için, % 53 oranında velilere eğitim, %23 oranında öğrencilere zorbalık eğitimi, %15 oranında liyakat temelli atama ve %9 caydırıcı yasalar olmalı şeklinde bazı önerilerde bulunmuşlardır.

TARTIŞMA SONUÇ VE ÖNERİLER

Öğretmenlere karşı yapılan zorbalık öğretmenlerin meslek hayatını olumsuz yönde etkileyen davranışlardan biri olduğu mutlak bir realitedir. Bu bağlamda ilgili araştırmanın amacı yöneticilerin bakış açılarından öğretmene zorbalığın nedenlerini deştelemesini incelemektir. Ayşe Özada ve Veli Duyan’ın (2017) yılında yayınlamış olduğu Ebeveyn-Çocuk İlişkisi ve Zorbalık adlı makalede zorbalık tanımını, bir eylemin planlı ve tekrarlı olarak bir kişi üzerinde gerçekleştirilmesi ve bunun sonucunda kişinin zarar görmesi ayrıca taraflar arasında güç dengesizliğinin bulunması olarak tanımlanmıştır. Bu tanım çerçevesinde belirtilen makale ile araştırmamız arasında paralel ifadelerin olduğu söylenilebilmektedir.

Araştırmacılar katılımcıların zorbalık kavramı yerine baskı, şiddet, kaba kuvvet ve ego tatmini kelimelerini kullandıkları sonucuna varmışlardır. İlgili literatüre bakıldığında Einarsen (2000) yılında yayınlamış olduğu İşyerinde Taciz Ve Zorbalık: İskandinav Yaklaşımının Gözden Geçirilmesi adlı çalışmada zorbalığı bir veya birden fazla kişinin, bireye veya gruba düzenli olarak uyguladığı şiddettir şeklinde tanımlamaktadır. Bu minvalde çalışmanın sonuçlarının belirtilen çalışma ile benzerlik gösterdiğini söylenilebilir.

Araştırmacılar öğretmene yapılan zorbalığın nedenlerinin çevre, sosyal medya, aile, gelişim özellikleri, başarısızlıklar ve madde bağımlılığı şeklinde olduğu sonucuna varmışlardır. İlgili literatüre bakıldığında Vural Hoşgörür ve Asil Orhan (2017) Okulda Zorbalık ve Şiddetin Nedenleri ve Önlenmesinin Yönetimi adlı çalışmada araştırmamızla benzer bulgulara rastlandığı görülmektedir.

Araştırmacılar öğretmene yapılan zorbalığın üstesinden gelmek için örnek davranış gösterme, aile eğitimleri, aile ilgisi, uygun çevre oluşturulması, problemleri çevreden uzaklaştırma, arkadaş ortamı tanınması, güvenilir internet, dijital şiddetten uzaklaştırma, yasalar düzenleme, bilgilendirme, doğru iletişim, gelişime açık ortam, öğrenci tanınması, uygun yönlendirme, ruhsal güçlendirme ve motivasyon şeklinde davranışların sergilenmesi sonucuna varmışlardır. İlgili literatüre bakıldığında Zühal Çubukcu ve Ayşe Dönmez (2012) İlköğretim okullarında Görev Yapan Öğretmenlerin Okuldaki Şiddet Üzerine Görüşleri adlı çalışmada araştırmamıza paralel bulguların rastlandığı görülmektedir.

Araştırmacılar Milli Eğitim Bakanlığının zorbalığı önlemek için yapması gereken çalışmalar noktasında velilere zorbalık eğitimi verilmesi, öğrencilere zorbalık eğitimi verilmesi, liyakat temelli atama yapılması ve caydırıcı yasalar çıkartılması gibi sonuçları elde etmiştir. İlgili literatüre bakıldığında Şakir Çınkır ve Yasemin Karaman Kepenekçi (2003) Öğrenciler Arası Zorbalık adlı çalışmada Milli Eğitim Bakanlığında zorbalık ile ilgili sunulan öneriler ile bu çalışma arasında benzer bulguların olduğu görülmektedir.

Araştırma konusu olan zorbalık kavramının öğretmenler üzerinde uygulanması şüphesiz ki öğretmenlerin gerek özel hayatlarını gerekse iş hayatlarını olumsuz etkileyeceği muhakkaktır. Ülkenin geleceği için çok önemli yere sahip

öğretmenler bu olumsuz durumla hiçbir zaman karşılaşmamalıdır. Şiddet, baskı ve ego tatmin olarak tanımlanan zorbalığın, ailevi çevresel ve sosyal medya gibi nedenleri iyi incelenmeli ve öğretmene zorbalığın önüne geçilmelidir. Araştırma neticesinde ortaya çıkan sonuçlarda olduğu gibi öğretmenin bu olumsuz durumla karşılaşmaması için öğrencilere, velilere ve bakanlığa önemli sorumluluklar düşmektedir. Bu çalışma sonucunda araştırmacılar, öğretmenlere karşı yapılan zorbalığın kabul edilmesi mümkün olmayan bir davranış olup, öğretmenlerin işbaşında daha fazla değer görmeleri gerektiği sonucuna varmışlardır.

Çalışma bulguları doğrultusunda araştırmacılar birtakım önerilerde bulunmuşlardır. Bunlar;

- ✓ Milli Eğitim Bakanlığının zorbalığa karşı öğretmenlerin motivasyonlarını artırıcı ve zorbalıkla mücadele etmeleri için hizmet içi eğitimlerinin planlanması gerekmektedir.
- ✓ Öğrencilere ve velilere zorbalığı önlemek için seminer, kurs gibi eğitimlerin verilmesi gerekmektedir.
- ✓ Öğretmene karşı zorbalığı önlemek için caydırıcı yasaların çıkartılması gerekmektedir.
- ✓ Velilerin öğrencilerini şiddet ortamlarından uzaklaştırması gerekmektedir.
- ✓ Öğrencilerin şiddet içerikli internet oyunların uzak durmaları önerilerinde bulunulmuştur.

KAYNAKÇA

Astorr, R. A., Guerra, N., & Acke, R. V. (2010). How Can We Improve School Safety Research. *Educational Researcher*

Alkan, C. (1992). *Ders Notları*.

Ayas, T. (2008). Zorbalığı önlemede tüm okul yaklaşımına dayalı programın etkililiği, Yayımlanmamış doktora tezi, *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü*.

Bayraktar, M. (2017). Öğretmenlerin öğrencileri tarafından zorbalığa uğrama durumları ve sınıf yönetimi becerileri arasındaki ilişkinin incelenmesi (*Doctoral dissertation, Bursa Uludag University*).

Benefield, J. (2004). Teachers-the new targets of schoolyard bullies. *Wellington: Post Primary Teachers Association New Zealand*.

Berktin, CT. (1974) Öğrenci Problemleri. *Ankara: İş Bankası Kültür Yayınları*.

Can, N. (1998). Öğretmen ve yöneticinin etkililiğinin öğretimdeki rolü. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, 13(13), 55-69.

Davis, S., & Davis, J. (2007). Schools where everyone belongs: Practical strategies for reducing bullying. *Champaign, IL: Research Press*.

De Wet, C. (2010). Victims of educator targeted bullying: a qualitative study. *South African Journal of Education*.

Goldstein, A. P., & Conoley, J. C. (1997). *School Violence Intervention: A Practical Handbook*. New York, NY: The Guilford Press.

Gül, G. (2004). Birey toplum eğitim ve öğretmen. *HAYEF Journal of Education*,

Güncör, C. (2017). Eğitim ve kalkınma ilişkisinin incelenmesi. *Uluslararası Sosyal Bilimler Eğitimi Dergisi*, 3(1), 14-32.

Einarsen, S. (2000). Harassment and bullying at work: A review of Scandinavian approach. *Aggression and Violent Behavior*, 5(4), 379-401.

Farrington, D.P. (1993). Understanding and preventing bullying. *Chicago Journals*, 17(1), 381-458.

Fitzgerald, D. (1999). *Bullying in Our Schools-Understanding and Tackling the Problem - A Guide for Schools*. Dublin: Blackhall Publishing.

Furniss, C. (2000). Bullying in schools: It's not a crime - is it. *Education and The Law*, 12(1), 9-29.

Galloway, D., (1994). Bullying: The importance of a whole school approach. *Therapeutic Care and Education*,

Glover, D., Gough, G., Johnson, M., & Cartwright, N. (2000). Bullying in 25 secondary schools: Incidence, impact and intervention. *Educational research*, 42(2), 141-156.

Griffin, R. S. ve Alan, M. G. 2004. Childhood bullying: Current empirical findings and future directions for research. *Aggression and Violent Behavior*, 9(4), 379-400.

- Hoşgörür, V., & Orhan, A. (2017). Okulda zorbalık ve şiddetin nedenleri ve önlenmesinin yönetimi (Muğla merkez ilçe örneği). *Bayburt Eğitim Fakültesi Dergisi*, 12(24), 859-880.
- Kalkan, M., (1997). "İnsancıl ve Yasaklayıcı Öğrenci Kontrol Eğitimi", *Milli Eğitim Dergisi*. Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı Yayını.
- Kepenekçi, Y. K., & ÇINKIR, Ş. (2003). Öğrenciler arası zorbalık. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, 34(34), 236-253.
- Krug, Etienne G., Linda L. Dahlberg, James A. Mercy, Anthony B. Zwi & Rafael Lozano (Eds.) (2002). *World Report on Violence and Health*. Ceneva: World Health Organization.
- Lyon, D. R., & Douglas, K. S. (1999). *Violence against British Columbia teachers*. Canada: Simon Fraser University, Mental Health, Law and Policy Institute.
- Matsui, J. (2005). Bullying in the workplace. A survey of Ontario's elementary and secondary school teachers and education workers. *Ontario: English Catholic Teachers' Association*.
- Miles, M. B. & Huberman, A. M. (1994). *Qualitative Data Analysis: An Expanded Sourcebook*. New York: Sage
- Natvig, K. G., Albrektsen, G. ve Qvarnstrom, U. (2001). Psychosomatic symptoms among victims of school bullying, *Journal of Health Psychology*, (4), 365-77.
- Patton, M. Q. (2005). *Qualitative Research*. New York: John Wiley & Sons, Ltd.
- Pervin, K., & Turner, A. (1998). A study of bullying of teachers by pupils in an inner London school. *Pastoral Care in Education*, 16(4), 4-10.
- Oğuzkan, A. R., (1981). Eğitim Terimleri Sözlüğü. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayını
- Oktay, A., (1991). "Öğretmenlik Mesleği ve Öğretmenin Nitelikleri", *Eğitim Bilimleri Dergisi*.
- Olweus, D. 1993. Bullyinga at school: What we know and what we can do. *Oxford: Blackwell*
- Olweus, D. (1978). Aggression in the schools: Bullies and whipping boys. *Washington, DC: Hemisphere Press*.
- Olweus, D. (2002). Bullying at school: New data on prevalence and change over time. *Research Center for Health Promotion*.
- Onwuegbuzie, A. J. & Collins, K. M. (2007). A Typology Of Mixed Methods Sampling Designs İn Social Science Research. *The Qualitative Report*, 12(2), 281-316.
- Özada, A., & Duyan, V. (2018). Ebeveyn-çocuk ilişkisi ve zorbalık. *Turkish Journal of Family Medicine and Primary Care*, 12(1), 49-55.
- Özdemir, S. M. (2012). An Investigation of Violence Against Teachers in Turkey. *Journal of Instructional Psychology*, 51-62, 39(1).
- Özkan, Y., & Çifci, E. G. (2010). Peer bullying in primary schools in low socio-economic level. *Elementary Education Online*.
- Seferoğlu, S.S. (2004). Öğretmen Yeterlikleri ve Mesleki Gelişim. Bilim ve Aklın Aydınlığında Eğitim: 58. <http://yayim.meb.gov.tr/dergiler/say158/seferoglu.htm>.
- Squelch, J. (2010). Teachers and workplace bullying. *The National Education Magazine*.
- Taş, U. (2007). Türkiye'de kalkınma planları ışığında eğitimin kalkınmadaki rolü. *Master's thesis, ESOGÜ, Sosyal Bilimler Enstitüsü*.
- Turktan, Ş. (2013). Zorbalıkla Baş Etmeye Yönelik Akran Destek Programının Ortaokul 6. ve 7. Sınıf Öğrencilerinin Zorbalıkla Baş Etme Becerilerine Etkileri. *Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü*.
- USNC (2004). US Department of Education, Office of the Secretary, Office of Public Affairs, A Guide to Education and No Child Left Behind, Washington, D.C.
- Varış, F., (1973). "Cumhuriyetin 50. Yılında Türkiye'de Öğretmen Yetiştirmede Karşılaşılan Birkaç Sorun", 50. Yıla Armağan, *Cilt.6, Sayı:1, Ankara: A.Ü. Eğitim Fakültesi Yayını*

Yaman, E., & Kocabaşoğlu, N. (2011). A different approach to bullying: An upright/vertical bullying study where students bully their teachers. *İlköğretim Online (elektronik)*, 10(2), 653-666.

Yaman, E. (2007). Üniversitelerde bir eğitim yönetimi sorunu olarak öğretim elemanının maruz kaldığı informal cezalar: nitel bir araştırma. *Yayımlanmamış doktora tezi, Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü*

Yaman, E., Erođlu, Y., Bayraktar, B. & Çolak, T.S. (2010). Öğrencilerin Güdülenme Düzeyinde Etkili Bir Faktör: Okul Zorbalığı. *Akademik Bakış*, 20, 1-17.

İnternet Kaynakları

www.det.nsw.edu.au

www.meb.gov.tr/

www.hurriyet.com.tr/

www.cnnturk.com.tr

www.haberturk.com.tr